

УДК 334.72

О.Д.РЯБЧЕНКО, канд. екон. наук

Національний технічний університет "Харківський політехнічний інститут"

В.Ю.ХАРКО

Львівський національний університет ім. Івана Франка

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ І ПРИВАТИЗАЦІЯ В ПЕРІОД ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ ДО РИНКУ

Визначається місце приватизації і державного регулювання в період переходу до ринку.

Економіка (старогрец. *еко* – зв'язок, *номос* – закон) – це система закономірних взаємозв'язків і відносин між людьми в процесі виробництва, розподілу, обміну, споживання благ. Вона ровесниця людини, є реальним базисом суспільства і служить об'єктивною основою його прогресу. Економіка – історично визначена сукупність виробничих відносин; народне господарство, що включає галузі матеріального виробництва і невиробничої сфери [1, с.493]; наукова дисципліна, що займається вивченням секторів (промисловість, сільське господарство, послуги) і галузей господарства країни або окремих її регіонів, а також деяких умов і елементів виробництва [2, с.138].

Ринок – це сукупність окремих сегментів споживачів, які диференціюють купівельний попит і формуються в результаті комплексної взаємодії економічних, демографічних, соціальних і психологічних факторів [2, с.104].

Загальне поняття ринку включає будь-яке визначення, в якому закладений процес продажу і купівлі товарів та послуг.

Немає потреби встановлювати фізичну сутність поняття ринку, бо її можуть представляти магазини і комерційні центри, валютний ринок у Франкфурті-на-Майні [3, с.4], ринок біржових акцій і цінних паперів у Нью-Йорку, ринок цінних металів у Лондоні і т. ін. Отже, поняття ринку передбачає будь-який характер діяльності, де наявні процеси купівлі й продажу, а також вступають у силу закони ринкової економіки.

Поняття ринкової економіки охоплює економічну систему, за якої процес прийняття рішень щодо виробництва і розподілу ресурсів ґрунтується на основі цін, створених шляхом добровільного обміну між виробниками, покупцями, робітниками і власниками інших факторів виробництва. Прийняття рішень за умов економічних стосунків такого характеру проводиться децентралізовано, тобто незалежно від угруповань і окремих осіб. Ринкова система передбачає також існування приватної власності на засоби виробництва.

В умовах сформованих ринкових відносин і нормального ринкового стану державне регулювання зводиться до підтримки функціонування ринкової системи та компенсаційної діяльності, в ході якої можна компенсувати недоліки або негативні наслідки ринку. Схема 1 структурно представляє основні напрямки такої підтримуючої і компенсаційної діяльності.

Схема 1. Економічна діяльність держави в умовах ринкової системи

I Постійна діяльність

<i>Підтримуюча діяльність</i>	Юридичне забезпечення ринкової діяльності Розвиток інфраструктури Забезпечення освіти й охорони здоров'я населення
<i>Компенсаційна діяльність</i>	Проведення антимонопольних заходів Організація системи захисту для непрацевдатних і малозабезпечених верств населення Проведення екологічних заходів

II Тимчасова діяльність

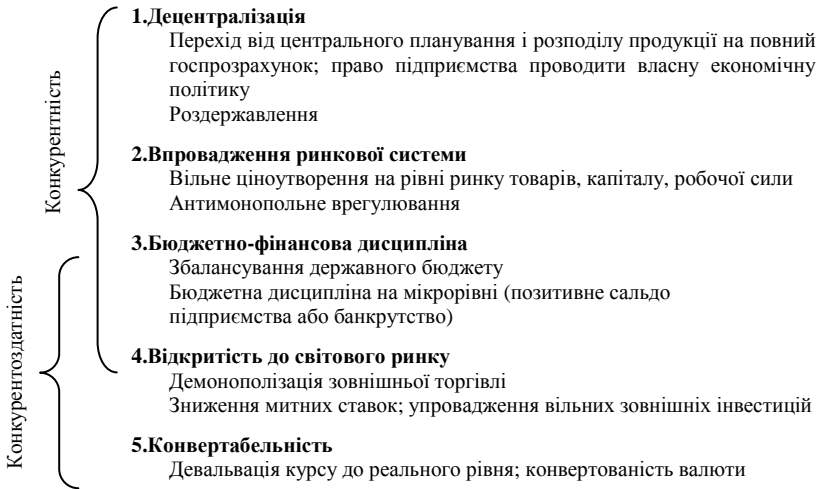
<i>Діяльність у період переходу до ринку</i>	Створення і впровадження нових законодавчих актів Роздержавлення економічних ресурсів Створення нових ринкових установ Сприяння транспозиції факторів виробництва
--	--

У період трансформування економіки до ринку як необхідне слід визнати здійснення таких додаткових заходів державної діяльності, що звичайно мають тимчасовий характер:

- 1) внесення необхідних змін у діюче законодавство і впровадження нових законодавчих актів;
- 2) роздержавлення власності, економічних ресурсів, приватизація;
- 3) створення нових, що досі не існували, ринкових установ і сприяння їх діяльності;
- 4) транспозиція факторів виробництва, що конче необхідна при перебудові структур економічної діяльності.

Спираючись на теорію ринкової системи і враховуючи досвід світової практики, можна сформулювати п'ять основних елементів проведення економічних реформ при переході до ринку (схема 2). Розглянемо ці елементи в їх єдності та взаємодії.

Схема 2. Основні елементи економічної реформи

Проведення децентралізації передбачає планування обсягу виробництва, номенклатури виробів, заробітної плати на мікрорівні (на рівні заводу, підприємства) з урахуванням потреб ринку, але не централізовано. Поглибленню цього процесу сприятиме також розвиток роздержавлення.

Запровадження ринкової системи є домінуючим елементом реформи, оскільки встановлення саме ринкових відносин стає індикатором розвитку обміну, стану і співвідношення попиту та пропозиції на товари, рівня і динаміки цін на види продукції. Процес ціноутворення залежить від динаміки ринку. Ринкова система обумовлює не тільки ціни на продукти, а й незалежність ціни праці, заробітної плати. Зрозуміло, що в умовах дефіциту виробництва і коли ринкова система спонукає до підвищення ціни на продукцію, заробітна плата виробників зростатиме. Процес надвиробництва, в свою чергу, сприятиме зниженню ціни і, відповідно, заробітної плати. Ці процеси досить динамічні й взаємообумовлені.

Додержання бюджетно-фінансової дисципліни необхідне як на макро-, так і на мікрорівні. На макроекономічному рівні це запобігатиме розвитку інфляційних процесів, на мікрорівні – бюджетна дисципліна чітко визначає, які існують і з чого формуються ліміти економічного розрахунку підприємства. Самодисципліна на мікрорівні дозволяє підприємству в умовах вільної ринкової системи підвищувати ціни на свою продукцію, збільшувати прибутки, що є позитивним елементом,

власне, стимулом дальшого розвитку, сприяє розгортанню виробничих потужностей підприємства.

Відкритість до світового ринку передбачає монополізацію зовнішньої торгівлі. Відкриті кордони не означають абсолютно вільного здійснення експортно-імпортних операцій. Доцільнішим є встановлення митних тарифів у межах 10-25%. У даному випадку висока ставка мита є акцією, що несе меншу міру втручання, ніж альтернатива заборони імпорту, яка мотивується необхідністю активізувати виробництво внутрішньої продукції.

Поєднання цих елементів сприятиме підвищенню конкурентності продукції на внутрішньому ринку, оскільки:

децентралізація не заперечуватиме конкуренцію;

впровадження ринкової системи сприятиме розвитку конкурентності в її економічно-фінансовому значенні і стимулюватиме її подальший розвиток;

бюджетно-фінансова дисципліна, збалансовуючи видатки і прибутки на певному рівні, спонукатиме до розвитку конкурентності;

відкритість до світової торгівлі примусить виробників дотримуватись вимог певних міжнародних стандартів щодо якості продукції.

Слід зазначити, що наявність і взаємодія цих чотирьох елементів посилюють конкурентність продукції на внутрішньому ринку, а четвертий елемент узгоджує ці процеси відповідно до потреб зовнішнього ринку, вільнішого і ефективнішого проведення експортно-імпортних операцій.

Конвертабельність передбачає девальвацію існуючого курсу валюти, приведення його в реальне співвідношення із світовим рівнем. Дисбаланс внутрішнього і світового ринків потребує проведення девальвації валюти.

Якщо курс валюти залишається незмінним або має незначні зміни, конкурентоздатність продукції зазнає негативного впливу на внутрішньому ринку, що може призвести до ускладнення її експортування, бо існує інфляція. Процес девальвації опосередковано підвищує конкурентоздатність продукції, що виготовляється. При відсутності інфляції незбалансована конкурентоздатність продукції також може мати місце внаслідок того, що продуктивність виробництва не залишається незмінною. Якщо продуктивність на рівні світового ринку підвищувалась швидше, ніж на внутрішньому, то розрахунок позиції курсу валюти може бути ідентичний ситуації з інфляцією. Може статися, що існуючий курс валюти є нереальним, заниженим і потребує девальвації. Враховувати цей елемент треба в динамічній єдності з попередніми чотирма елементами, інакше неможливо досягти органічного

сполучення компонентів системи і вона не працюватиме. Під час проведення економічних реформ у країнах Східної Європи ці елементи впроваджувалися або частково, або відокремлено. Теоретично перехід до ринкової системи потребує максимального комплексного сполучення всіх означених компонентів [4, с.117].

Ефективність сучасної ринкової економіки є загальним суспільним результатом тривалої еволюції економічних відносин взагалі і економічних систем як їх якісної визначеності зокрема. Спираючись на фундаментальні процеси необоротного розвитку суспільного розподілу праці і власності, ринкові відносини прогресували доволі повільно, але в глибину і в широчінь економічного простору. Вихідним пунктом їх генезису став ринок, що формувався (проста, розгорнута, грошова форми вартості). Він став ровесником економічної формації, першим загальним регулятором цивілізованих економічних відносин, іманентним механізмом регулювання ринкових відносин.

1.Краткий политический словарь. – М.: Политиздат, 1987.

2.Маркетинг: толковый терминологический словарь-справочник. – М.: СП «Иنفоконт», 1991.

3.Стороженко О.А., Сычев Е.П. Денежное обращение и кредит зарубежных стран: Уч. пособие. – Харьков: ХГУ, 1993.

4.Гаврилишин О. Основні елементи теорії ринкової системи. – К.: Наукова думка, 1992.

Отримано 14.01.2003

УДК 656.225.003.12

Н.М.КОЛЕСНИКОВА, канд. техн. наук

Українська державна академія залізничного транспорту, м.Харків

ВИЗНАЧЕННЯ ЗАГАЛЬНОВИРОБНИЧИХ І АДМІНІСТРАТИВНИХ ВИТРАТ ПРИ КАЛЬКУЛЮВАННІ СОБІВАРТОСТІ ДОДАТКОВИХ ПОСЛУГ НА ВАНТАЖНІ ПЕРЕВЕЗЕННЯ

Згідно з діючим законодавством щодо ціноутворення у природних монополіях зміна тарифів на вантажні залізничні перевезення, а також додаткових зборів проводиться за умови її узгодження з відповідними органами на підставі розрахованої собівартості вантажних перевезень та додаткових послуг, що надаються залізницями вантажовласникам. Питанням калькулювання собівартості додаткових послуг присвячена ця робота.

У даний час на залізничному транспорті України розробляється нове Тарифне керівництво №1 “Збірник тарифів на перевезення вантажів залізничним транспортом України”, в якому, крім вантажних залізничних тарифів, визначаються фіксовані збори за надання додаткових послуг. Необхідність його розробки обумовлена тим, що діюче